

Reactie Inspectie belastingen, toeslagen en douane op internetconsultatie Kaderwet rijksinspecties

Vraag 1

Wilt u reageren op de concept Kaderwet rijksinspecties?

De Inspectie belastingen, toeslagen en douane (hierna 'inspectie') is teleurgesteld over dit concept voor de Kaderwet rijksinspecties. De memorie van toelichting wekt de verwachting dat de inspecties door deze wet onafhankelijker kunnen werken, maar in de wetsartikelen wordt dat niet waargemaakt. Wij zouden onder deze wet zelfs minder onafhankelijk en minder effectief kunnen werken dan we nu doen.

We ondersteunen de reactie van de Inspectieraad op deze internetconsultatie. In onze reactie gaan we in aanvulling daarop vanuit ons eigen perspectief in op de concept Kaderwet.

We hebben vanaf onze oprichting waarborgen om onafhankelijk te werken

Bij onze oprichting per 1 januari 2022 was er een duidelijke, breed gedragen wens om een onafhankelijke toezichthouder op te richten om toezicht te houden op de dienstverlening door de overheid op de domeinen belastingen, toeslagen en douane. De directe aanleidingen daarvoor waren de problemen bij de Belastingdienst met de Fraude Signalering Voorzieningen (FSV) en de kinderopvangtoeslagaffaire. Onze inspectie valt net als de andere inspecties onder ministeriële verantwoordelijkheid, maar heeft wel duidelijke waarborgen gekregen om zo onafhankelijk mogelijk te kunnen functioneren. Met als doel te werken aan een betrouwbare overheid die recht doet aan mensen.

Deze waarborgen zouden overeind blijven in de Kaderwet...

De waarborgen voor het onafhankelijk functioneren van onze inspectie zijn vastgelegd in de Regeling taakuitoefening en bevoegdheden Inspectie belastingen, toeslagen en douane. De regeling ging de Tweede Kamer niet ver genoeg. Zij heeft unaniem de motie-Van der Lee c.s.¹ aangenomen over wettelijke verankering van onze onafhankelijke positie. Het kabinet heeft daarop laten weten dat het de intentie was om in het voorstel voor de Kaderwet rijksinspecties 'ruimte te laten om de bestaande waarborgen voor het onafhankelijk functioneren van de IBTD te behouden'.²

Het doel van het wetsvoorstel is volgens de memorie van toelichting 'de onafhankelijke taakuitvoering van rijksinspecties als toezichthouders wettelijk te waarborgen en te bevorderen'. Het is daarom logisch dat onze regeling is betrokken bij het wetsvoorstel. We zien dat ook op enkele punten terug, zoals de mogelijkheid voor inspecties om hun bevindingen zelf openbaar te maken en de mogelijkheid voor inspecties om op verzoek van een van beide Kamers informatie aan hen te verstrekken.

...maar in dit concept is dat niet zo

Het wetsvoorstel wijkt op belangrijke punten van onze regeling af. Het belangrijkste punt waarop dat gebeurt is de totstandkoming van het werkprogramma. Volgens onze regeling mag de minister ons werkprogramma alleen afkeuren als het op ondeugdelijke wijze tot stand is gekomen. Een *procesmatige* toets dus. De concept Kaderwet biedt de minister een aantal mogelijkheden om *inhoudelijk* invloed op ons werkprogramma uit te oefenen. Zo kan hij ons werkprogramma op subjectieve gronden afkeuren. Ook kan hij ons opdracht geven extra onderzoek te doen, zonder daar financiering bij te leveren. Dat zou voor een kleine inspectie als de onze kunnen betekenen dat we een groot deel van ons werkprogramma niet uit kunnen voeren. We zouden onder de Kaderwet zoals die er nu uit ziet dus minder onafhankelijk kunnen kiezen waar we ons toezicht op

¹ Kamerstukken II 2021/22 31 066, nr. 1013

² Kamerstukken II 2022/23 36 149, nr. 4

richten. Het risico op (de schijn van) oneigenlijke politieke beïnvloeding van ons werk wordt vergroot.

Een ander belangrijk punt waarop de concept Kaderwet van onze regeling afwijkt is de verzending van onze rapporten naar het parlement. Volgens onze regeling stuurt de minister al onze rapporten terstond en onverkort naar beide Kamers. In de concept Kaderwet wordt de afweging over of en wanneer onze rapporten naar de Kamers gaan aan de minister gelaten. Voor het effect van ons toezicht is communicatie ons belangrijkste instrument. Wij hebben geen sanctionerende bevoegdheden, we kunnen dus geen straffen uitdelen. Communicatie op ambtelijk niveau, met Belastingdienst, Dienst Toeslagen en Douane op alle niveaus, tot en met de verantwoordelijke staatssecretarissen, is belangrijk. Maar soms is dat niet voldoende en helpt het om de Kamers te wijzen op zaken die niet goed gaan, zodat zij onze boodschap via de politiek kracht bij kunnen zetten. Ook op dit punt zouden we onder de Kaderwet zoals die er nu uitziet minder onafhankelijk kunnen functioneren, doordat we niet meer zelf kunnen bepalen wat het parlement op welk moment onder ogen krijgen. Dit is een risico voor de onafhankelijkheid en de effectiviteit van ons toezicht.

Dit kan niet de bedoeling zijn

Al met al maken we ons zorgen over de concept Kaderwet. We zien in deze wet niet de ruimte die aan de Kamer is toegezegd om de waarborgen voor ons onafhankelijk functioneren te behouden en vrezes ook minder effectief te kunnen werken dan onder onze regeling. We vragen ons af hoe het kabinet daar tegenaan kijkt.

Vraag 2

Toezicht door rijksinspecties op onderdelen binnen het eigen ministerie:

Bij het toezicht dat een rijksinspectie op onderdelen binnen het eigen ministerie houdt, is de minister als hoofd van het ministerie (politiek) verantwoordelijk voor het handelen van de rijksinspectie en de ondertoezichtstaande onderdelen van het ministerie. Vindt u dat in het wetsvoorstel onderscheid moet worden gemaakt tussen deze vorm van toezicht en het toezicht dat rijksinspecties buiten het eigen ministerie houden, op onder meer burgers en bedrijven?

Nee, dat onderscheid moet niet gemaakt worden in het wetsvoorstel. Ook voor inspecties die toezicht houden op overheidsorganisaties, zoals de onze, is het belangrijk dat ze hun werk onafhankelijk kunnen doen. Een wet die deze onafhankelijkheid regelt, moet gelden voor alle inspecties. Zo is duidelijk dat we geen verschil maken in het toezicht op burgers, bedrijven en instellingen aan de ene kant en overheidsorganisaties aan de andere kant.